

Dr Miroljub Jevtić
Fakultet političkih nauka, Beograd

UDK: 21+314.3: 34
Originalni naučni rad

RELIGIJA I NATALITET¹

U obradi problema nataliteta u Srbiji se religijska pripadnost stanovništava nije dovoljno uzimala u obzir. A to je veoma važno. Zato što se pokazuje da u uslovima istih ekonomskih uslova života različite verske grupe imaju različitu stopu rađanja. Jasno se vidi da muslimanska populacija prednjači u broju rađanja. Ali je slična situacija i kod drugih verskih zajednica kada se radi o stvarno religioznim ljudima. Te činjenice ostavljaju značajne političke i demografske posledice i zato bi nauka morala da im posveti daleko više pažnje.

Ključne reči: natalitet, religija, pravo, politikologija religije, uticaj, političke posledice

Jedno od najvažnijih političkih pitanja savremene Evrope jeste pitanje biološke obnove stanovništva. Stoga je to pitanje podložno ozbiljnom pravnom regulisanju. Istovremeno pitanje je kao političko značajno za politikologiju. U ovom slučaju tekst će se baviti uticajem religije na natalitet, samim tim ovaj rad će biti obrađen sa tačke gledišta politikologije religije². Što će, nadamo se, pokazati koliko je pravno regulisanje ovoga fenomena jedan od najznačajnijih zadataka EU. Demografski pokazatelji u svim zemljama Evrope pokazuju već dugo da broj dece po majci opada. Naprimer u Nemačkoj se 1998. godine manje beba rodilo nego što je bio broj umrlih³. Zbog smanjenog broja rađanja smanjio se broj potrebnih regruta za služenje vojske. Po pisanju minhenskog lista Fokus, nemačko ministarstvo odbrane je počelo da snižava kriterijume za prijem u vojsku. Prema tim podacima oni koje su od 90-tih godina prošlog veka počeli da primaju za regrute su čak u nečemu hendikepirani. Oni ranije ne bi mogli da budu ni trećepozivci⁴. Kada se tome doda podatak da 160.000, onih koji su

¹ Ovaj tekst je raden u okviru projekta 179008, koji podržava Ministarstvo nauke Srbije

² Miroljub Jevtic, Political Science and Religion, *Politikologija religije*, br.1/2007. Godina 1. Dostupno i na http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/srpski/godina1_broj1/Political_science_and_religion.pdf (5.9.2011.)

³ *Politika*, 3.7.1999.str.5.

⁴ isto 21.6.1996, str.14.

sposobni da služe vojsku, odbija da to čini slika postaje kompletna⁵ Zbog toga se dovodi u pitanje biološka obnova koja je uslov da društvo preživi. Posebno je važno da je do pada nataliteta došlo i u onim sredinama Evrope koje su do skoro važile za pronatalitetne. A takve su Italija i to njen jug, zatim Španija, Portugal, Grčka i Irska koja je do skoro slovila za veoma sklonu rađanju. To se vidi prostim uvidom u situaciju u bilo kojoj zemlji zapadne Evrope, odnosno EU. Veliki broj radnih mesta u tim zemljama zauzimaju stranci. Masa tih stranaca je različite rase od domaćina. Tako se vidi da recimo gradsku čistoću u mnogim zemljama skoro potpuno popunjavaju strani radnici, ali i građevinsku operativu, zatim i kontrolori u javnom saobraćaju itd. Ali sve više i više i ostale delatnosti. Tako je još pre više od desetak godina, 2011. na jednom festivalu kompjuterske tehnike tadašnji kancelar Nemačke Gerhard Šreder izjavio da Nemačka zaostaje u primeni kompjuterske tehnike, odnosno u informatici, i da će ako brzo ne reši problem i ne zadovolji potrebe za stručnjacima toga profila početi ekonomski da zaostaje. Stoga je rekao da Nemačka mora da uveze nekoliko desetina hiljada kompjuterskih stručnjaka iz Indije. Na to su oštro reagovali sindikati, dokazujući svoju reakciju podatkom da u Nemačkoj ima više miliona nezaposlenih i da bi trebalo zaposliti njih, a ne uvoziti strance. Ali Šreder ne bi bio premijer Nemačke da nije imao spreman odgovor. On je rekao da je imao u vidu tu činjenicu i da zna koliko je nezaposlenih, te da je vlada sve učinila da ih osposobi za kompjuterske stručnjake, ali da je uspela da od tih nekoliko miliona samo nekoliko desetina hiljada obuči da rade posao u informatici, a da su ostali nezaposleni nesposobni da nauče da rade na nivou, koji neophodni stepen kompjuterizacije zahteva. Stoga ili će se dovesti Indusi ili nema kompjuterizacije.

Zbog smanjenja stope rađanja već od poslednje decenije 20 veka svako treće domaćinstvo u Nemačkoj broji samo jednog člana. Znači, ne da ima jedno dete, nego u svakom trećem domaćinstvu živi samo jedna odrasla i već u godinama osoba⁶. Setimo se nekadašnjih sportskih reprezentacija. Danas za neke od njih više skoro da ne igraju domicilni igrači već samo naturalizovani sportisti. Najkarakterističniji je slučaj Francuske. I nije problem što za reprezentaciju igraju Arapi i Afrikanci sa francuskim pasošem. Problem je što nacija od 65 miliona ljudi nije u stanju na rodi jedanaest momaka koji će biti u stanju da igraju fudbal, što pre pedesetak godina nije bio slučaj. Zbog svega toga je još pre desetak i više godina predviđeno da će četiri najveće zemlje Evrope uključujući i Nemačku morati da u narednih 50 godina uvezu oko 35 miliona radnika, da bi mogle da funkcionišu⁷. Na šta bi tada Nemačka ličila u rasnom smislu možemo da

⁵ isto

⁶ isto, 4.9.1996. str. 22

⁷ *Blic*, 11.7.1999. str. 2.

zamislimo, jer je već pre desetak godina, prema pisanju Frankfurter Rundschau u Frankfurtu živelo 28,5% stranaca u Berlinu 12,6%, Štutgartu 24,1% i Minhenu 22,8%⁸.

Situacije sa natalitetom je slična i u Srbiji⁹. I u drugim balkanskim državama, osim Albanije, i muslimanskom populacijom naseljenih regiona Srbije.

Ta situacija je već dosta dugo predmet raznih analiza i stručnih procena. Svi vide da će takva situacija izazvati katastrofalne posledice, jer se broj zaposlenih i penzionera polako izjednačava. Stručnjaci raznih profila su davali svoje analize i uglavnom se njihovi zaključci svode na to da je natalitet posledica modernih uslova. Kada se kod nas uzmu te analize onda se vidi da se većina njih svodi na konstatacije da je smanjena stopa rađanja posledica ekonomske nerazvijenosti, nedostatka finansijskih sredstava da se započne brak i izdržava porodica. Slično reaguju i potencijalne porodilje kao i njihovi muževi. Svi u principu svaljuju krivicu na državu i društvo koje ne daje dovoljno novca, pa se stiče utisak da svi oni misle da su pare jedini problem i kada bi bilo para da bi natalitet naglo skočio. Pri tome je to postalo opšte mesto. Ili recimo, stalno se tvrdi da nema dece u seoskim područjima jer su devojke napustile sela i ne žele tamo da žive, pa momci nemaju sa kim da se žene i samim tim ne može biti dece. Međutim, šta pokazuje prost uvid u stanje? Što se tiče ovoga drugog da se brakovi ne sklapaju u selima jer nema devojaka, te teze padaju pred prostom činjenicom da je broj neoženjenih i neudatih u istom životnom dobu skoro isti u novobeogradskim blokovima kao i u zabačenim selima na Pešteru. Ali posebno je važno da se na Pešteru taj problem oseća samo kod pravoslavnih. Kod muslimana je i broj sklopnjenih brakova i broj dece u istim selima mnogo veći nego kod pravoslavnih.

Ali najvažnija netačnost se vidi u insistiranju na nedostatku novca kao uzroku niskog nataliteta. Prosto poređenje sa gore navedenim zapadnim zemljama, gde je stopa nataliteta ista ili slična onoj u Srbiji pokazuje da tamo gde ima obilje novca i gde je socijalna politika veoma razvijena, a majka i dete zaštićeni kao prinčevi, natalitet je isti kao i u Srbiji. I da se tačno vidi da nema ni jedne razvijene zemlje na svetu, razvijene u smislu koji tome pojmu daju međunarodne ekonomske institucije, a da joj natalitet nije nizak. Nizak do nivoa da ugrožava biološki opstanak. I da nema ni jednog izuzetka od tog pravila. Osim ako se ne radi o fundamentalističkim

⁸ Ovde citirano prema *Politika* 24.11.1998.str.6

⁹ Dragan Novaković, *Islamska zajednica u funkciji ostvarivanja albanskih nacionalnih interesa, Politikologija religije*, br.1/2007. Godina 1. Dostupno i na http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/srpski/godina1_broj1/Islamska_zajednica_u_funkciji_ostvarivanja_albanskih_nacionalnih_interesa.pdf (2.9.2011.)

delovima razvijenih nacija¹⁰. To je recimo slučaj mormona u državi Juta, gde se propagira poligamija, rana udaja devojčica itd. i svuda gde ima hrišćanskih fundamentalista u SAD. Tako npr. statistike rađene u SAD 2006 pokazuju da najvišu stopu rađanja ima pomenuta država Juta. Ona iznosi 2,63, a najmanju Vermont čija je ukupna stopa nataliteta 1,69. Objasnjavajući zašto je to tako autor teksta veli "Kroz ove podatke, takođe, možemo videti da Vermont ima najnižu stopu rađanja a Juta najvišu. Zašto je to tako? U *Juti visoka stopa nataliteta je bez sumnje zbog visokog procenta mormona u državi*, koji imaju tendenciju da imaju veće porodice. Prema pisanju Tajms Argusa u Vermontu se niska stopa nataliteta, , pripisuje rasnoj homogenosti i *visokim nivoom obrazovanja žena* – faktorima koje ne može lako da menja intervencija vlade. Ali hispanske žene, koji čine manje od jedan odsto stanovništva države, statistički imaju veću stopu nataliteta"¹¹. Sam guverner države Vermont Daglas o tome kaže "Poslodavci navode kvalifikovanost radne snage koja je neophodan uslov za uspeh u Vermontu. Imamo poslodavce koji su stvorili dobra radna mesta i žele da otvore još, ali im je potrebna kvalifikovana radna snaga za te poslove".¹²

Birajući između školovanja koje ih osposobljava za dobro plaćene poslove, nefundamentalistički nemotivisane žene u Vermontu biraju da rađaju manje i da se posvećuju karijeri¹³. Za razliku od toga fundamentalistički orijentisane mormonke, koje od malena uče da treba da rađaju decu i da je to važnije od školovanja, jer to tako želi Bog u koga slepo veruju, to i čine. Zato je natalitet veći u Juti nego u Vermontu¹⁴.

Sa druge strane, kao i u Juti, vidi se da je natalitet izrazito visok kod drugih nacija kod kojih je religija veoma prisutna u javnom životu. I da kao što nema razvijene zemlje koja nema problema sa natalitetom, isto tako nema zemlje u kojoj je natalitet visok a da se to ne poklapa sa veoma velikim uticajem religije na narod. Što je posebno važno ta se činjenica vidi i u razvijenim zemljama. U zemljama EU u Parizu, Londonu, Berlinu gde

¹⁰ Luca Ozzano, *Religious Fundamentalism and Democracy*, *Politikologija religije* br.1/2009, Godina 3. Dostupno na http://www.politicsandreligionjournal.com/index.php?option=com_content&view=article&id=18%3A%20godina3-broj1&catid=8%3A%20arhiva-izdanja&Itemid=9&lang=en (9.9.2011.)

¹¹ <http://www.rickety.us/2009/01/united-states-fertility> (Dostupno 2.9.2011.)

¹² isto

¹³ O zameni religijskih vrednosti za sekularne pogledati u John Rex, *Secular Substitutes for Religion in the Modern World*, *Politikologija religije*, br.1/2007, Godina 1. Dostupno i na http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume1_no1/Secular%20substitutes%20for%20religion%20in%20the%20modern%20world.pdf (9.9.2011.)

¹⁴ O uticaju protestantrizma na pronatalitetno ponašanje pogledati Stephen Hunt, *Pentecostal Political Activism in the USA and the UK: a Comparative Analysis*, *Politikologija religije*, br.1/2008- Godina 2. Dostupno i na http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume2_no1/06_stefan_hunt.pdf (12.19.2011.)

Nemci imaju jedno ili nemaju ni jedno dete, Turci imaju porodice sa po 5-6-toro pa i desetoro dece¹⁵. U Parizu Arapi imaju takođe po 5-6 dece a Francuzi jedno ili ni jedno. Ili u Briselu, gde kvartovi u kojima su muslimani većina bujaju, a tamo gde su autohtoni Begijanci vlada neverovatna tišina. Naročito uveče u belgijskim četvrtima se ne čuje ni muva, a u muslimanskim sve puca od života¹⁶. Slično je i sa porodicama autohtonih Evropljana ili Amerikanaca koje imaju brojno potomstvo. Primećuje se da su sve te porodice tradicionalne i da poštuju verska osećanja. Tako dolazimo do ključnog pitanja ovog rada "veze religije i nataliteta". Ponovićemo sasvim jasno ono što smo gore nagovestili, tačno se vidi da se broj dece koje majke rađaju povećava ako se radi o religioznim porodicama i što je posebno važno povećavaju se i u odnosu kojoj religiji pripadaju porodice u kojima se rađaju deca.

Sva velika verska učenja su pronatalitetna, i sva uče svoje pripadnike da rađaju decu bez ograničenja, bilo da se radi o objavljenim bilo o religijama druge vrste kakav je budizam. Tako npr. jevrejstvo i hrišćanstvo koje imaju istu svetu knjigu Bibliju, kao stav o rađanju uzimaju ono što piše u Prvoj knjizi Mojsijevoj koja se zove Postanje. Tamo u poglavlju 1, u stihu 28 stoji "I blagoslovi ih Bog i reče im Bog: rađajte se i množite se, i napunite zemlju, i vladajte njom, ...". Na osnovu toga razvijen je jevrejski i hrišćanski stav prema rađanju. On čini sastavni deo učenja o društvenom ponašanju pripadnika ovih dveju vera. Na osnovu njega suština braka u hrišćanstvu je produžetak vrste a ne naslada. Zato se propoveda vernicima da je preljuba greh, da se ne sme koristiti prezervativ, kontraceptivna sredstva, a pogotovu ne nasilan prekid trudnoće. Oni vernici koji ne postupe po ovim propisima rizikuju paklene muke zbog osuda na sudnjem danu. Zato sve dok je versko osećanje među hrišćanima bilo jako, nije bilo problema sa natalitetom. Ljudi su rano sklapali brakove jer je kult porodice bio veoma razvijen, u braku je trudnoća logična posledica bračne veze, a ako su zdravi i mladi ljudi imali stalne seksualne potrebe, trudnoće su bile česte. Pošto nikom nije padalo na pamet da trudnoću shvati drukčije nego kao posledicu božje volje, logično je sa su se deca stalno rađala. Čak i sa razvojem nauke, kod onih koji su hrišćanski orijentisani se ništa nije promenilo, iako mogu da vide da li je recimo plod zdrav ili ne, oni koji doslovno shvataju poruku iz knjige Postanja ne žele da prekinu trudnoću, jer i takvu trudnoću doživljavaju kao božju volju kojoj ne žele da se suprotstave. Takav je slučaj potpredsedničkog kandidata republikanske stranke SAD na izborima 2008. Sare Pejlin. Ona je

¹⁵ Miroljub Jevtic, Religion and Relations between genders, *Politikologija religije*, br.1/2008. Godina 2. Dostupno i na http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume2_no1/04_jevtic.pdf (11.9.2011.)

¹⁶ Stéphane Kovacs, L'islam, première religion à Bruxelles dans vingt ans. Le Figaro, 21/03/2008, Pariz

u toku trudnoće kada je nosila svog poslednjeg sina Triga, koga je rodila 2008. saznala da je Trig bolestan od Daunovog sindroma. Ali je ipak odbila da nasilno prekine trudnoću, jer je kao hrišćanka smatrala da je to plod božje volje i da ona mora da rodi i gaji i takvo dete. To je inače njeno peto dete¹⁷.

Prema tome, religiozni hrišćani nisu prekidali trudnoće, rano su sklapali brakove i rađali su puno dece. I tada hrišćanske zemlje nisu imale problema s natalitetom. Kao karakterističan primer navodimo Španiju i Osmansko carstvo u 16. veku. Španija je tada imala toliko naroda da je imala ogroman broj obučenih konjanika za svoju konjicu. Ali nije imala dovoljno konja. Tako da je mogla da izvozi tj. da šalje u emigraciju svoje stanovništvo u Latinsku Ameriku. Da protera stotine hiljada Jevreja u osmansku carevinu, da protera stotine hiljada muslimana u severnu Afriku i da opet ne zna šta će sa narodom, jer su Španjolke verne rimokatolkinje toliko rađale. Za razliku od toga vrlo pronatalitetno osmansko carstvo sa poligamijom i masovnim konverzijama i odvođenjem hrišćanskog naroda u ropstvo, danku u krvi kojim su pravljene janičari nije moglo da obezbedi dovoljno konjanika. Ali konja su imali na pretek¹⁸. Ali šta se desilo, hrišćanstvo je sa vremenom počelo da umire. Broj religioznih je počeo da opada, zavladao je druga koncepcija odnosa među polovima, kontraceptivna sredstva i nasilni prekid trudnoće su postali normalna stvar, kao što je uzimanje lekova kad ste bolesni. Kao rezultat počeo je da se smanjuje broj rođene dece.

Kad smo spomenuli osmansko carstvo onda nas to upućuje na islam koji je bio vladajuća ideologija te države. Islam kao i hrišćanstvo ima apsolutno pronatalitetnu ideologiju. Ali on za razliku od hrišćanstva seksualnom činu koji je uslov za rađanje dece daje i elemente uživanja. Ali to uživanje ne sme da koristi kontracepciju. Dakle cilj ljubavnog čina u kome se uživa prema islamu treba da bude začecje i rađanje. Pri tome je važno istaći da je islam bitno pravno praktična ideologija i da se izražava kroz pravo. Svako pravo pa i islamsko je sastavljeno od normi. Norme su sa druge strane sastavljene od dispozicije i sankcije¹⁹. Dakle za nepostupanje po dispozicijama sledi kazna. Zato je islam nemoguć bez islamske države, što sa hrišćanstvom nije slučaj, kako smo već rekli. Dakle, islam kažnjava prekršioce zakona, a jedan od propisa jeste i sprečavanje pobačaja. Islamsko pravo, šerijat, dozvoljava abortus samo ako doktori sa potpunom sigurnošću potvrde da bi trudnoća štetila zdravlju žene. Svi se islamski pravници slažu da kad je embrion formiran i kada je u njega ušla duša da je abortus haram tj.

¹⁷ <http://www.sarahpac.com/sarahs-story> (Dostupno 2.9.2011.)

¹⁸ Courbage Youssef, Philippe Fargues, *Chrétiens et Juifs dans l'islam Arab et Turc*, Fayard, Pariz, 1992.

¹⁹ Mirosljub Jevtić, Fanefijski fikih i moderna srpska pravna istorija, *Anali pravnog fakulteta u Beogradu*, br. 2/2007, Godina 55.

zabranjen²⁰. Normalno, postoje određene situacije kada se dozvoljaljva. Npr. posle silovanja kada se pod određenim uslovima dozvoljava ženi da spreči začeće. Tu se vodi računa i o zdravlju dece, a ne samo majki. Što je svetski prihvaćena pravna praksa.²¹ Uglavnom pošto se u islamskom svetu religioznost očuvala i pošto je posle izvesne oseke od kraja drugog svetskog rata do janskog rata 1967. opet počela da cveta, to su islamska društva poziciju religije ustavno definisala i verske norme nastavile da primenjuju kao pozitivno pravo. Samim tim se primenjuje i ova norma o zabrani abortusa. Kako se radi o društvima gde je islam osnovni regulator života to se forsiraju sve islamske norme, a jedna od njih je i ta da se muslimani moraju što ranije ženiti, formirati porodice i rađati što više dece.

Opšte je poznato da je osnovni izvor islama Kuran. Ali je nemuslimanskoj javnosti manje poznato da je drugi izvor islamskog prava posle Kurana, Hadis, ili tradicija vezana za Muhameda i njegove saborce. Hadis su izreke o postupcima koje je Muhamed odobravao²². Jedna od njih kaže da je Muhamed rekao svojim sledbenicima: „Ženite se i množite se, jer želim da pomoću vas nadmašim ostale“. Ovim se hadisom jasno poručuje muslimanima da je cilj braka rađanje što više dece, da bi muslimani postali brojniji od drugih. Jedan naš istraživač koji je istraživao natalitet Albanaca kaže da je razgovarao sa Albancima i da mu je jedna od njih koja je abortirala rekla, da joj je hodža posle povratka sa abortusa kazao da je dete koje je "ubila" u bolnici, čeka na onom svetu i da vrišti bez prestanka. I takvu će je dočekati kad i ona bude umrla sa vrištećom otpužbom, koja nikada neće prestati "ti si me ubila...". Takvo vaspitanje muslimanske ženske populacije uklanja mogućnost da one i krišom obave abortus kod seoskih priučenih babica. Jer ako se plaše muža, a ne i Boga, mogu abortirati skrivenu trudnoću. Ali kad same umiru od straha od paklenih muka, zbog abortusa za koji svevideći Bog zna, onda im ne pada na pamet da takvu stvar i učine. Pronatalitetna politika se stalno forsira. Poznata je stvar da u muslimanskim zemljama majke koje su rodile sinove oko gležnja na ruci nose crne metalne narukvice. A svaka narukvica je dokaz da je rodila sina. Koliko sinova je rodila toliko i narukvica ima. Time joj raste ugled ako je rodila više sinova. Njene se ćerke lakše udaju jer se veruje da su i one predodređene da rađaju više sinova. A isto tako i sinovi se lakše žene jer se veruje da će i oni praviti više sinova. Tako se na osnovu verskih ideja štiti pronatalitetna politika, i ona je vidljiva u svim muslimanskim sredinama bilo kakvog da su ekonomskog razvoja. Veoma veliki broj dece rađaju muslimanke i u visoko razvijenom Kataru i u siromašnoj Somaliji. Samo što deca rođena u Somaliji imaju manje šansi da prežive dečije bolesti,

²⁰ O tome pogledati u Anani Linda, *Women in contemporary Arab and Islamic legal system*, *Strani pravni život*, br.1/2009.

²¹ Olga Jović, Pravo deteta i zdravstvena zaštita, *Strani pravni život*, br.1-2/2007.

²² Mahmut Karalić, *Hadis i hadiske znanosti*, El Kelimeh, Novi Pazar 2010.

nehigijenu i siromaštvo u kome su rođeni. Tako npr. u superbogatom Kataru gde je društveni bruto proizvod po glavi stanovnika u 2010. bio 143.300 dolara, stopa rađanja po glavi stanovnika u istoj godini bila 15,4 na 1000 stanovnika.²³ Iste godine u Somaliji je društveni bruto proizvod po glavi stanovnika bio samo 600 dolara, dakle više od 200 puta manje. Istovremeno broj rođene dece na 1000 stanovnika u Somaliji je 43.33.²⁴ Koliko to nema veze sa ekonomijom vidi se iz podatka da je broj novorođene dece u Somaliji samo tri puta veći, a životni standard više od dvesta puta manji. Pri tome se u broj novorođenih mora uračunati i broj prekinutih trudnoća koje se u visokorazvijenom Kataru sprovode kada je utvrđeno da je plod oštećen, pa se abortus vrši u cilju zaštite zdravlja žene. Tako da bi broj rođenih u Kataru bio još veći ako bismo uračunali i broj dece koja se abortiraju zbog medicinskog saveta. Dok se u Somaliji rađaju sva deca, jer tamo i nema ginekologa koji bi prateći trudnoću savetovao prekid zbog oštećenja ploda. Ili recimo Brunej koji ima bruto produkt po glavi stanovnika od 50,300 u 2010. imao je u istoj godini stopu rađanja od 18 na 1000 stanovnika.²⁵ A Džibuti čiji je bruto produkt po glavi stanovnika 2800 dolara po glavi stanovnika imao je u istoj godini stopu rađanja od 25.58 na 1000 stanovnika.²⁶ Dakle, Brunej koji ima skoro dvadeset puta veći bruto produkt po glavi stanovnika ima skoro istu stopu rasta kao i siromašni Džibuti.

Dakle, definitivno se vidi da visok životni standard ne utiče previše na natalitet. Ali zato kulturni model koji se nudi itekao utiče. Forsira se shvatanja da žena i muškarac ne mogu imati ista prava. Da muškarac može imati četiri žene, dok žene istovremeno mogu imati samo jednog muža. Propagira se da razvod braka mnogo lakše može ostvariti muškarac. Da deca obavezno pripadaju ocu. Da žena ne sme da putuje u inostranstvo bez pristanka muža, a muž može da putuje sam gde hoće. Da žensko dete nasleđuje dva puta manje nego muško, utiče na kulturni model, a taj model propagira i zabranu abortusa i neprekidno rađanje sve dok se začecije u životu žene dešava. A sve su to islamske norme. Tako da se vidi da rađanje mnogo više zavisi od kulturnog modela nego od ekonomije. Zbog svega toga sve svetske prognoze pokazuju da broj muslimana u ukupnoj svetskoj populaciji raste, i da će ako se sve to tako nastavi muslimani jednoga dana biti apsolutna većina svetske populacije sa tendencijom da praktično sve svetske religije osim islama nestanu i da ostane samo islam. Tako se predviđa da će

²³ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/qa.html> (dostupno 10.2.2010.)

²⁴ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html> (dostupno 12.2.2010.)

²⁵ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bx.html> (dostupno 12.2.2010.)

²⁶ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/dj.html> (dostupno 12.2.2010.)

Avganistan sa 27 miliona stanovnika u 2007, do 2050. narasti na skoro 70 miliona. Alžir sa 33 miliona na 48 miliona, Bangladeš sa 158 na 255, Egipat sa 75 na 127 i tako dalje. Istovremeno će se stanovništvo povećavati i u najrazvijenijim i najbogatijim islamskim zemljama. Od 390 hiljada u Bruneju 2007. do 2050. stanovništvo će narasti na 690 hiljada, u Bahreinu od 753.000, 2007. na 1.115.000 2050, u Kuvajtu će od 2.851.000, 2007. do 2050. stanovništvo narasti na 4.900.000. Za to vreme pogledajmo šta će se desiti u razvijenim zemljama Zapada zahvaćenih sekularizmom. Belgijsko stanovništvo koje je 2007. brojalo 10.457.000, će se uprkos enormnoj imigraciji smanjiti u 2050. na 10.200.000, Finska će 2050. imati oko 400.000 manje nego što ih je imala 2007. Danska će 2050. imati 140.000 stanovnika manje nego što ih je imala 2007. A opet moramo imati u vidu da je i ona zemlja snažne imigracije. U nju se svake godine kao i u Belgiju sliva sve više, vrlo pronatalitetnih staranaca. Ali većinsko domicilno i sekularizovano stanovništvo toliko malo dece rađa da ni ti novodošli ne uspevaju da održe barem postojeći broj stanovnika.²⁷

Kako to izgleda sa tačke gledišta prosečne starosti stanovništva neka pokažu sledeći podaci. U zemljama gde je religijska tradicija jaka i gde nema emancipacije žene zamišljene na evropski način rađa se veoma mnogo dece, zato je prosečna starost stanovništva daleko niža nego u zemljama gde je sekularizacija zahvatila široke slojeve stanovništva, a emancipacija žena, koja odbacuje religiozne norme, veoma prisutna. Tako su najmlađe stanovništvo 2005. godine imali: Uganda sa prosečnom starošću 15,3 godine; Mali 16,0; Niger 16,0; Gvineja Bisau 16,2; Kongo 16,3; Malavi 16,4; Avganistan 16,4; Liberija 16,4; Angola 16,6; Jemen 16,7. Kako vidimo ovde izrazito muslimanske zemlje: Mali i Niger sa skoro 100% stanovnika muslimanske veroispovesti imaju najmlađe stanovništvo na svetu, zajedno sa sa Ugandom . U Ugandi je samo 16% muslimana. Ali ima i 18% paganskih vernika, dok je ostatak podeljen na rimokatolike i protestante čije je hrišćanstvo impregnirano tradicionalnim paganskim verovanjima.²⁸ Normalno, ovde je veoma važno izneti jednu činjenicu da na prosečnu starost ne utiče samo broj rađanja već i visoka smrtnost, zato što se radi o nerazvijenim zemljama. Ali je definitivno tačno i da su 10 pobrojanih zemalja pod velikim uticajem tradicionalnog načina života inspirisanih religijom. Od njih 10, 7 su članice Organizacije islamske konferencije (OIK). A u ostale tri su tradicionalna verovanja i paganski običaji toliko jaki da se zbog njih rađa veoma veliki broj dece. To su zemlje u kojima je i pored prisustva hrišćanstva veoma prisutno pagansko verovanje, bilo u formi čistog paganstva kao u Liberiji gde je pagana 40%, a muslimana 20%, ili kao

²⁷ Svi podaci navedeni prema 2008 *The New York Times, Almanac*, str.481-482.

²⁸ Isto, str. 480.

u Kongu gde je takođe 48% pagana, pored 50% hrišćana.²⁹ Paganska afrička verovanja podrazumevaju poligamiju, mnogo širu od islama, jer paganska afrička poligamija dozvoljava da muškarci imaju više desetina žena. A kada se radi o plemenskim poglavicama onda se taj broj može meriti i stotinama. Tako npr. Zambija koja ima hrišćansku većinu od 50-75%³⁰, ima dozvoljenu poligamiju, zato što je to plemenski običaj zasnovan na tradicionalnoj kulturi i religijskim verovanjima koji su sačuvani i kod sadašnjih hrišćana. Tako da neki izveštaji govore da je 16% brakova u Zambiji 2003. bilo poligamno.³¹

Stav islama o obavezi rađanja je sasvim legitiman. A kao što smo prethodno rekli identičan je stav drugih religija. Jer i Biblija poručuje da jevreji i hrišćani treba da se množe, da napune zemlju i vladaju njome. Dakle tu nema razlike. Druga je stvar što je u hrišćanskoj Evropi hrišćanstvo razbijeno i sve se više svodi na tradiciju. Pa takozvani hrišćani ili posthrišćani kada se njihovi sebični interesi sukobe sa zahtevima vere, u koju i ne veruju nego je prihvataju kao tradiciju, odlučuju se za svoje interese. To znači da odbijaju da rađaju decu nego seksualno zadovoljstvo koriste samo za individualno uživanje.

Koliko je hrišćanstvo razbijeno vidi se iz podataka da u Zapadnoj Evropi broj religioznih stalno opada. Svake godine u zemljama kao što je Nemačka, gde se plaća crkveni porez, broj onih koji taj porez plaćaju se smanjuje. Ali to ne znači da broj ateista raste u ukupnom rezultatu. Jer smanjenje religioznosti smanjuje i natalitet kako smo rekli, pa oni koji odbacuju religiju a to je domicilno stanovništvo, se stalno smanjuju u ukupnom stanovništvu. Istovremeno raste broj imigranata koji su potrebni da popune radna mesta koja fale, a koja su ostavili praznim domaćini koji ne rađaju. Tako da se broj religioznih u ukupnoj masi ne smanjuje. Jer su imigranti, pre svega muslimani, ali i ostali veoma religiozni. Samo se menjaju proporcije verskih zajednica. Sada je hrišćana manje a muslimana više. I taj se broj sve više menja u korist muslimana. *Mislimo da nije zgoreg ponoviti gore iznete činjenice* da pojedini analitičari predviđaju da će jednog dana Evropa postati dominantno muslimanska. To bi se moglo desiti jer je broj rođene dece po majci u Evropi pao na 2,1 dete a to je nedovoljno da bi se pariralo stopi smrtnosti. Ako se ne bi dozvolio priliv stranaca do 2075. godine broj stanovnika Evrope bi pao za 100 miliona. Muslimani sada čine oko 5% stanovnika i njihov natalitet je daleko veći. Što je posebno važno, priča se da će se mnogi Evropljani zbog straha od broja muslimana čak iseliti u SAD³².

²⁹ Isto, str. 558.

³⁰ Isto, str. 703.

³¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Polygamy_in_Zambia (dostupno 15.2.2011.)

³² <http://www.serbianna.com/columns/jevtic/011.shtml> (Dostupno 2.9.2011.)

Samo ona hrišćanska društva u kojima je religioznost velika, imaju i veliki natalitet. To je slučaj sa Latinskom Amerikom gde je uticaj rimokatoličke crkve vrlo jak. Slične se tendencije viđaju na Filipinima i u nekim zemljama crne Afrike. Ali, kako smo gore rekli pronatalitetna politika u zemljama crne Afrike je posledica veoma velikog uticaja tradicionalnih verovanja. Ta verovanja su toliko jaka da onemogućavaju planiranje porodice, abortuse itd. Među najpoznatijim poligamnim ljudima u Africi bio je Asentus Ogvela Akuku poznatiji kao Akuku Opasnost. Umro je oktobra meseca 2010. godine, znači naš je savremenik. On je imao u toku života više od 100 žena, razveo se od 30, optužujući razvedene za neverstvo. Imao je 160 dece.³³ Koliko je to rašireno najbolje se vidi iz činjenice da predsednik Južne Afrike Džekob Zuma, koji je na funkciju stupio 2009. ima tri supruge³⁴. U isto vreme on je pripadnik protestantske verske zajednice "Puna jevanđeoska crkva Južne Afrike".³⁵ A notorna je činjenica da hrišćanstvo propagira bračnu vernost i jedan legalni brak. Predafrička verovanja su ovde toliko jaka da ih čak i hrišćanske crkve prihvataju. Sasvim je jasno da se iz takvih brakova rađa puno dece. Zuma je otac 20-oro naslednika. Zuma je poznat kao religiozan čovek koji svoju i vladavinu vladajuće partije "Afrički nacionalni kongres" opravdava božjom voljom.³⁶

Kako vidimo, tradicionalna verovanja kombinovana sa hrišćanstvom na koje se predsednik Zuma poziva, pokazuju kako je poligamija i rađanje velikog broja dece posledica tog religijskog uverenja. Pogotovu zato što pozivanje na Isusa, što Zuma čini, obavezno upućuje i na seksualnu smernost a ne poligamiju. Time je više nego očigledno da su opravdanje za poligamiju koju Zuma konzumira, posledica politeističke tradicije koja je prethodila hristijanizaciji, i da je religija koju Zuma ispoveda sinkretičko jedinstvo hrišćanstva i politeizma odnosno tradicionalnog afričkog verovanja.

Problem sa kojim se suočavaju protestantske crkve u Africi još više muči rimokatoličku crkvu. Veliki broj ljudi krštenih u rimokatoličkoj crkvi je u poligamnim vezama. Te poligamne veze kao što su brojni brakovi pomenutog Akukua dovode do veoma brojnog potomstva, što je dokaz muškosti, a ona je dar od Boga, koji ovde otelovljuje razna urođenička božanstva. Ali problem je za crkvu što ona ne može da prihvati takve

³³ <http://www.capitalfm.co.ke/news/Kenyanews/Polygamist-Akuku-Danger-dies-at-94-10028.html> (dostupno 12.2.2011.)

³⁴ Mokong Simon Mapadimeng, *Culture versus Religion: A Theoretical Analyses of the Role of Indigenous African Culture of Ubuntu in Social Change and Economic Development in the Post-Apartheid South African Society*, *Politikologija religije* br.1/2009. Godina 3. Dostupno na http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume3_no1/mokong%20simon.pdf (12.9.2011.)

³⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Jacob_Zuma#Wives (dostupno 12.2.2011.)

³⁶ <http://www.ekkleisia.co.uk/node/8133> (dostupno 12.2.2011.)

brakove, jer nisu sklopljeni prema crkvenim zakonima već prema tradicionalnim predhrišćanskim religioznim normama. O tome je veoma otvoreno, kao o velikom problemu, govorio Džozef Onsei Bonsu, biskup iz Gane. Biskup konstatuje da je veliki broj ljudi u Africi poligaman i da stoga ne može da prima svete tajne, jer su crkvena pravila jasna. Ne može se biti poligaman i biti član crkve. Međutim, te se stvari tolerišu, jer religiozna predhrišćanska verovanja preživljavaju. U takvim poligamnim zajednicama se rađa puno dece, što utiče na visok natalitet.³⁷

Slična je situacija i u drugim religijama. Tako je npr u hinduizmu pronatalitetna politika utkana u veru i panteon indijskih bogova ima i mnoštvo boginja. Njihova božanska ličnost je povezana iznad svega sa materinskom ulogom. O tome su veoma detaljno pisali brojni autori³⁸

Za sam kraj teksta valja potcrtati sledeće: više je nego očigledno da religija veoma bitno utiče na natalitet. Utiče mnogo više nego neki drugi činioci koju su do sada isticali kao uzrok pronatalitetnog ponašanja. Stoga svako ko se bavi politikom međuverških odnosa na planeti ili demografskom politikom mora da na ovu činjenicu obrati više pažnje.

Bibliografija

- Anani Linda, Women in contemporary Arab and Islamic legal system, *Strani pravni život*, br.1/2009.
- Babita and Sanjay Tewari, The History of Indian Women: Hinduism at Crossroads with Gender, *Politikologija religije* br1/2009. Godina 3.
- *Blic*, Beograd
- Dragan Novaković, Islamska zajednica u funkciji ostvarivanja albanskih nacionalnih interesa, *Politikologija religije*, br.1/2007. Godina 1.
- *Le Figaro*, Paris
- John Rex, Secular Substitutes for Religion in the Modern World, *Politikologija religije*, br.1/2007. Godina 1.
- Luca Ozzano, Religious Fundamentalism and Democracy, *Politikologija religije* br.1/2009, Godina 3.
- Courbage Youssef, Philippe Fargues, *Chretiens et Juif dans l'islam Arab et Turc*, Fayard, Pariz, 1992.
- Mahmut Karalić, *Hadis i hadiske znanosti*, El Kelimeh, Novi Pazar 2010.
- Miroљjub Jevtic, *Political Science and Religion*, *Politikologija religije*, br.1/2007. Godina 1.

³⁷ www.ccee.ch/ressourcen/download/20080512151154.doc (dostupno 12.2.2011.)

³⁸ Babita and Sanjay Tewari, The History of Indian Women: Hinduism at Crossroads with Gender, *Politikologija religije*, br1/2009. Godina 3. Dostupno i na http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume3_no1/babita%20tewari.pdf (9.9.2011.)

Miroljub Jevtić, Fanefijski fikh i moderna srpska pravna istorija, *Anali pravnog fakulteta u Beogradu*, br. 2/2007, Godina 55.

-Miroljub Jevtic, Religion and Relations between genders,*Politikologija religije*, br.1/2008. Godina 2.

- Olga Jović, Pravo deteta i zdravstvena zaštita, *Strani pravni život*, br.1-2/2007

Politika

Stephen Hunt, Pentecostal Political Activism in the USA and the UK: a Comparative Analyses, *Politikologija religije*, br.1/2008- Godina 2

- Mokong Simon Mapadimeng, Culture versus Religion: A Theoretical Analyses of the Role of Indigenous African Culture of Ubuntu in Social Change and Economic Development in the Post-Apartheid South African Society, *Politikologija religije* br.1/2009. Godina 3

-*The New York Times, Almanac2008*

Sajtovi

<http://www.sarahpac.com/sarahs-story>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/qa.html>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/dj.html>

http://en.wikipedia.org/wiki/Polygamy_in_Zambia

http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume3_no1/mokong%20simon.pdf

http://en.wikipedia.org/wiki/Jacob_Zuma#Wives

<http://www.eklesia.co.uk/node/8133>

www.ccee.ch/ressourcen/download/20080512151154.doc

Miroljub Jevtić, PhD
Faculty for Political science,
Belgrade

RELIGION AND BIRTHRATE

Treating fertility problems of Serbia 's populations, authors neglected religious affiliation. But it is very important. Because, facts shows that in terms of the same economic conditions different religious groups have different birthrate .It is obvious that Muslim population leads in the number of births. But the situation is similar with other religious communities if we speak about people with strong faith. Those facts make significant political and demographic consequences .Thats 'why researchers have to pay more attention to this problem.

Keywords: Birthrate, Religion, Law, Politology of Religion, Influence, Political consequences